

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

Cilt/Volume: 5, Sayı/Issue: 2, Ağustos/August 2021

Gökhan ALP

Dr. Öğr. Üyesi, Harran
Üniversitesi / Türkiye
alpgokhann@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0237-8352>

Kerbelâ Vak'ası'nda Farklı Bir Üslup ve Muhteva: Mehmed Nâzım Paşa'nın “Kerbelâ” Risalesi

*A Different Style and Content in Karbala Incident:
Karbala Treatise by Mehmed Nazim Pasha*

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 23.05.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 08.07.2021

Yayın Tarihi/Published: 30.08.2021

Atıf/Citation

ALP, G. (2021). Kerbelâ Vak'ası'nda Farklı Bir Üslup ve Muhteva: Mehmed Nâzım Paşa'nın “Kerbelâ” Risalesi. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5 (2), 858-880.
<https://doi.org/10.34083/akaded.941267>

ALP, G. (2021). A Different Style and Content in Karbala Incident: Karbala Treatise by Mehmed Nazim Pasha. *Journal of Academic Language and Literature*, 5 (2), 858-880.
<https://doi.org/10.34083/akaded.941267>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Öz

Kerbelâ hadisesi, edebî eserlerde izhar-ı matem ve susuzluk remzi etrafında muteber bir şekilde tahayyül ettirilen sahneler, resmedilen ağıt tablosu içerisinde savaş ve kahramanlık manzaralarıyla yer almıştır. Hz. Hüseyin'in soyunun yüceliği, şahsi özellikleri, Ehl-i beyt'e reva görülen zulüm ve bu zulme ortak olanların telini merkezinde tahrir kılınan konu, Hz. Hüseyin'i sürekli yâd etmeye vesile olacak şekilde ifade bulmuştur. Pek çok yazınsal faaliyetin merkezinde temas edilen hususlar, ayrı bir muhteva ve üslup temelinde Mehmed Nâzım Paşa tarafından kaleme alınmıştır.

Nâzım Paşa tarafından mensur olarak kaleme alınan "Kerbelâ" adlı risalede, olayın tesiri ile yazılmış metinlerden farklı olarak her iki tarafın gözünden maksat ve fikirler tahlil edilmiştir. Sanatlı ve secili bir dille yazılan eserde, risalenin yazılış sebebi ve muhteviyata dair verilen bilgiler eserin bakış açısını vesikalandırmıştır. Hadisedeki hikmetlerin yansıtıldığı bu vesika üzerinde Mehmed Nâzım Paşa'nın hayatı ve çalışmaları ilk olarak ele alınmış, akabinde "Kerbelâ" adlı risale üzerinde durulmuştur. Eser biçim ve muhteva yönünden değerlendirilmiş ardından transkripsiyonlu metni verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kerbelâ, Mehmed Nâzım Paşa, Üslup, Muhteva

Abstract

Scenes that are envisioned in a credible way around the incident of Karbala, the rhetoric of mourning and thirst in literary works, scenes of war and heroism were included in the painting of lamentation. The glory and personal characteristics of Hussein's lineage, the persecution of Ahl al-Bayt, and the curse of those who share this cruelty found expression to be a means to constantly remember of Hussein. These issues, which are at the center of many literary activities, were written by Mehmed Nazim Pasha on the basis of a separate content and style.

In the treatise named Karbala, written by Nazim Pasha as prose, purposes and ideas were analyzed through the views of both sides, unlike the texts written with the influence of the event. In a work written in an artistic and assonance language, the reason for writing the treatise and the information given about the content gave the point of view of the work. In the treatise on this document, in which the wisdom in the incident is reflected, the life and work of Mehmed Nazim Pasha was first discussed, and then his work named Karbala was focused on. The work was evaluated in terms of form and content, and then the transcribed text was given

Keywords: Kerbelâ, Mehmed Nâzım Pasha, Style, Content

Giriş

Peygamber Efendimiz'in vefatını müteakip hilafet/imamet merkezli elim hadiseler durulmamış, Muaviye'nin Hz. Ali'ye biat etmemesiyle belirginleşen otorite sorunu oğlu Yezid'in hilafet arzuları ile farklı boyutlara taşınmıştır. Hz. Muhammed'in "Cennet gençlerinin efendileri" olarak nitelendirildiği torunlarından Hz. Hüseyin'in yaşadığı olaylar, gerek vak'anın meydana geldiği dönemde gerekse sonraki asırlarda büyük sarsıntılar, derin yaralar açmıştır. İnsan duygusunun temelinde sanat mefhumu etrafında şekillenen bu hadiseler, kimi zaman edebî metinlerde olaya işaret eden bir telmih çerçevesinde kimi zaman bir manzume etrafında kimi zaman ise müstakil olarak ele alınmıştır.

Genel olarak dinî-tasavvufî Türk edebiyatında bilhassa Alevî-Bektaşî gibi zümre edebiyatlarında yer alan bu konu, estetik bir zeminde Ehl-i beyt sevgisi içerisinde yansıtılmıştır. Ortak inanıştan gelen anlayış ve inanışlar etrafında topluma ait olan değerlerle belirli bir düzlemde paylaşılan hadise, beslendiği sosyal yapı ile İslamî ve edebî bir zevk etrafında şekillenmiştir.

Edebî eserlerde tema ve konu unsurlarının ortak zemininde genel olarak dinî-tasavvufî Türk edebiyatında, özellikle de Alevilik-Bektaşilik gibi zümre edebiyatları ile divan, halk ve âşik edebiyatında başta divan şairleri olmak üzere konuya eğilen sanatkarların, halk âşıklarının his ve hayal dünyalarında bir mazmuna dönüşen vak'a, klâsik Türk edebiyatının gelişim dönemlerinden günümüze kadar uzanmıştır (Uzun, 2002).

Eserlerde Muharrem ayı ile ilgili çağrışımlar etrafında daha ziyade ele alınan Kerbelâ hadisesi, Hz. Hüseyin'in soyunun yüceliği, şahsi özellikleri, Ehl-i beyt'e reva görülen zulüm ve bu zulme ortak olanların telini merkezinde tahrir kılınmıştır. Savaş ve kahramanlık etrafında izhar-ı matem ve susuzluk remzi etrafında muteber bir şekilde tahayyül ettirilen sahneler ve resmedilen ağıt tablosu içerisinde Hz. Hüseyin, sürekli yâd edilmeye vesile olacak şekilde ifade bulmuştur. Pek çok yazınsal faaliyetin merkezinde temas edilen bu hususlar, ayrı bir muhteva ve üslup temelinde Mehmed Nâzım Paşa tarafından kaleme alınmıştır. Her iki tarafın maksat ve fikirlerinin edebî bir dil ile husule geldiği çalışmada müellif, vak'ayı meydana getiren sebeplerin ihmal edilmemesi gerektiği düşüncesindedir.

1. **Mehmed Nâzım Paşa:**¹ Son asır nasir ve şairlerinden olan Mehmed Nâzım Paşa 1 Recep 1256 (29 Ağustos 1840) tarihinde Üsküdar'da Selman Ağa

¹ Mehmed Nâzım Paşa'nın hayatı ve eserleri hakkında yararlandığımız temel kaynaklar şunlardır: (Tansel, 1966, s. 155-174; İnal, 1969, s. 1137-1141) Bu kaynaklar dışında konu ile ilgili malumatların yer aldığı diğer bazı kaynaklar için bk. (Avcı, 2015, s. 37-66; Güllüce, 2018; Cunbur, 2006, s. 553).

Mahallesi'nde doğmuştur. Babası, Yağlıkçı Hüseyin Ağa'nın torunlarından Akşehir kaymakamı iken vefat eden Şâkir Efendi'dir.²

İptidaî ve rüşdî mekteplerinin ardından 1863 yılında mülazemetle Deâvî Nezareti Evrak Odası'na giren Nâzım Efendi, 1871'de Adliye İcra Cemiyeti zabıt kâtipliğine, 1877 yılında aynı cemiyetin baş mümeyyiz muavinliğine, 1878'de Vali Ziyâ Paşa'nın talebi üzerine Adana mektupçuluğuna tayin olmuştur. Bu görevinden Vali Ziyâ Paşa'nın vefatı üzerine azledilen Nâzım Paşa, 1881 yılında Konya mektupçuluğuna getirilmiş, ardından Bitlis, Halep, Kastamonu mektupçuluğuna tayin edilmiştir. 1892'de Umûm Muhâcirîn Komisyonu mektupçuluğuna nasbolunan Mehmed Nâzım, bu görevinin ardından 1894 yılında Mersin mutasarrıflığına tayin edilmiştir. 1897'de Kayseri mutasarrıflığı, 1902'de Diyarbakır valiliğini ifa eden bu isim, Diyarbakır valiliğinin ardından 1905 yılında Halep, 1908'de Konya, 1909 yılında ise Sivas valiliğine atanmıştır. 1912'de Selanik valiliğine atanan Mehmed Nâzım, Balkan Savaşları'nda şehrin Yunanlılar tarafından işgali üzerine son vali olarak bu şehirde bulunmuş ardından emekli olmuştur.

Bulunduğu vazifenin kaldırılması, haksız bir tayin üzerine memuriyet yerine gitmemek vb. sebepler ile birçok defa azledilen Nâzım Paşa, bunlarla birlikte 1881'de Dördüncü Rütbe, 1901 yılında Rumeli Beylerbeyliği payesine erişmiştir. Ayrıca Birinci Rütbe Osmanî ve Mecidî nişanlarıyla Fransa'nın Birinci Rütbe Legion d'Honneur, papalığın İkinci Rütbe Pinof nişanlarını almıştır.

17 Aralık 1926 tarihinde oğlu Hikmet Bey'in Kadıköy'deki evinde vefat eden Mehmed Nâzım, Üsküdar'da Karacaahmet Mezarlığı'nda şair Nedîm'in kabri yakınlarında defnedilmiştir.

Mevlevî tarikatına müntesip, güzel ahlak sahibi, cömertliği ve misafirperverliği ile tanınan şair ve nasir Mehmed Nâzım Paşa'nın basılı yedi eseri vardır. Bu eserler neşir tarihlerine göre sırasıyla *Muhâtaba*³, *Ahd-i Şehr-yârî*⁴, *Nizâmü'l-Hâss fi Ehli'l-İhtisâs*⁵, *Kerbelâ*⁶, *İbn Fâriz Tercemesi*⁷, *Esrâr-ı Tevhîd*

² Bu konuda Nâzım Hikmet'in detaylı soyağacını paylaşan Aydın Aydemir ve bazı araştırmacılar tarafından bu ismin babası Çelebi Hikmet Bey gösterilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. (Aydemir 1970, s. 12-3; Sülker, 1987, s. 14)

³ Baş kısmında Muallim Nâcî'nin takrizinin yer aldığı bu eser, medeniyet meselelerini konu almaktadır. İçerisinde M. Nâzım Paşa'nın Konya Mektupçuluğu sırasında yazdığı birkaç şiirini de ihtiva eden mensur bir eserdir. İlk baskısında yer almayan "Hikmet, Nâzım, Nasihâtname ve Teşrih-i Mâddiyyât" başlıklı manzumeler daha sonra esere ilave olunmuştur. Eser İstanbul Mihran Matbaası (h.1304/m.1886); İstanbul Asır Matbaası (h. 1316/m. 1898) ve İstanbul Selânik Matbaası (h. 1328/m. 1910)'nda farklı tarihlerde basılmıştır.

⁴ Mehmed Nâzım Paşa'nın Konya vilayeti mektupçusu iken kaleme aldığı bu çalışma, Abdülhamid döneminde ilim ve eğitim konularında görülen gelişmeleri ele almaktadır. İstanbul, Matbaa-i Ebu'z-Ziyâ, (h. 1304/m. 1886), 32 sayfa.

⁵ Ahmed er-Rifâî'ye aidiyeti tartışmalı olan bu eser, Mehmed Nâzım Paşa tarafından tercüme edilmiştir. Eserde İlahî emirlere, insanoğlunun şahsî özelliklerine, nefes hâkimiyetine, söz ve ifade

*Tercemesi*⁸ ve *Yek-Âvâz*⁹’dır. Bu eserler dışında Cumhuriyet gazetesinde müellifin ölümü ardından tefrika edilen, *Bir Devrin Tarihi*¹⁰ adıyla yayımlanan eseri ve şairin kendi el yazısı ile şiirlerden müteşekkil olan *Yazma Şiir Mecmuası*¹¹ bulunmaktadır.

2. Mehmed Nâzım Paşa’nın “Kerbelâ” Adlı Eseri

1327/1909 yılında basılan bu çalışma “Kerbelâ” başlığını taşımaktadır. Toplam 23 sayfadan müteşekkil risale, mensur olarak kaleme alınmış ve eserde 3 adet manzumeye yer verilmiştir.

Risale, *Kul lâ es’elukum ‘aleyhi ecren ille’l-meveddete fi’l-kurbâ*¹² ayet-i kerimesi ile başlamaktadır. Bu ayetin iman edenler için bir irfan düsturu niteliğinde olduğunu belirten müellif, susuzluk remzi etrafında mahşer âleminde bahsederek Ehl-i beyt’in acısına ortak olanların “selsebil-i havz-ı gufrân” ile “reyyân” olacağını ifade etmektedir. Ardından Kerbelâ Vak’ası’nın bütün safhalarının Ehl-i beyt’in yüce şanını göstermesi bakımından gayet manidar birer layiha olduğu ve Kerbelâ Vak’ası’nın irfan sahipleri için ibretlerle dolu olduğu belirtilmektedir. Bu bölümün ardından sebep-i telif olarak adlandırılacak kısımda aşağıdaki ibareler yer almaktadır:

---

kudretine, ilim, irfan, sünnete bağlılık vb. konulara yer verilmiştir. İslam dininin emir ve telkin ettiği insanî ve nehyettiği insanî olmayan esaslara dair hikemî fikirlerin daha ziyade hadislerle tevsik olduğu bu eser, ilave olunan notlar ile daha da önem kazanmıştır. İstanbul Şems Matbaası, (h. 1326-1328/m. 1908-1910).

⁶ Çalışmamızın esas konusunu oluşturan bu eserle ilgili ayrıntılı malumat ileriki bölümlerde yer almaktadır.

⁷ Arap edebiyatının meşhur mutasavvıf şairlerinden İbn Fâriz’in kasidelerinin (kasîde-i yâiyye, kasîde-i mîmiyye veya hamriyye, kasîde-i râiyye) tercüme ve şerhlerini muhtevî bir eserdir. İstanbul, Şems Matbaası, (h. 1330/m.1912), 160 sayfa.

⁸ Murad Buhârî Dergâh-ı Şerîfi post nişini Seyyid Abdül’l-kadir Belhî tarafından Farsça manzum olarak kaleme alınan eserin Türkçe tercümesidir. 235 beyitten müteşekkil olan bu eser, Mehmed Nâzım Paşa tarafından muhtasar kılınmış ve 156 beyitten teşkil etmiştir. Tasavvufi konuları ele alan toplam 28 sayfalık bir eserdir. İstanbul Şems Matbaası (h. 1331/m.1913).

⁹ Tasavvufî-aşkî konuların ele alındığı, aruzun muhtelif kalıpları ve gazel, murabba, mesnevi vb. nazım şekilleri ile tahrir kılınan toplam 28 sayfalık bir eserdir. İstanbul Şems Matbaası, (h. 1333/m.1914).

¹⁰ Bazı önemli şahsiyetlerin resmî ve hususî hayatlarını ihtiva eden bu eser, içerdiği bilgiler ile umumî kaynaklarda yer almayan, bu yönüyle vesika değeri taşıyan bir çalışmadır. Cumhuriyet Gazetesi, Nu. 2770, 21 Kânûnisânî vd.

¹¹ İlim âlemine Fevziye Abdullah Tansel tarafından tanıtılan bu eser, Nâzım Paşa tarafından klâsik biçimde yazılmış çeşitli şekil ve türdeki manzumeleri muhtevî yazma bir mecmuadır (Tansel, 1966, s. 166-74).

¹² Kur’ân-ı Kerîm, Şûrâ Sûresi, 42/23, “*De ki, Ben bundan (yani risâlet ve irşâd hizmetinden) ötürü sizden herhangi bir karşılık beklemiyorum, sizden istediğim tek şey bana yakın olanları sevmenizdir.*”

Okudığım ba'zı mersiyeler, vak'anın cereyân-ı sūrisindeki teessürât ile yazılmış bükâ-yı kulüb mahsülü olup her vechle sezâvâr-ı takdîr ise de; Ehl-i beyt-i mu'azzamın ka'b-ı celiline ve Kerbelâ hâ'ilesinin müstenid olduğu hikmetlerin gavâmız-ı ma'neviyyesine 'â'id daha şânlı zemîn-i ifâde iltizâm olunmak münâsib olacağına kâni'im. Şu muhtasarda bu maksadı ta'kîb itdim ve şân-ı celil-i Ehl-i beyt'e lâyık zemîn ile vak'anın güzerânını ve yine o şân-ı celilin âsâr-ı merâhim-kârisini göstermek istedim.

Ehl-i beyt'in yüceliğine ve Kerbelâ faciasının dayandığı manevî sırlara/hikmetlere uygun bir zeminin teşekkül etmediğini, bu maksada binaen vak'anın güzerânını Ehl-i beyt'in şânına layık bir zemin ile anlatmak istediğini belirten müellif, böylelikle eserin yorumlanmasındaki bakış açısını vesikalandırmaktadır.

Bu vesika üzerine hadiseyi meydana getiren sebepleri ihmal etmeden iki tarafın maksat ve fikirlerini ortaya koyan Nâzım Paşa, hemen hemen her paragrafı "bir taraf" "diğer taraf" ifadesiyle başlatmakta müşahitler ağzından çeşitli nakiller ile vak'anın sebepleri ve husule getirdiği teessüratı nakletmektedir. Bu tertibat içerisinde Kerbelâ hadisesinin yorumlanışı aşağıdaki şekilde yer almaktadır:

Güyâ ki nūr u zulmet 'uyun-ı 'ibrete ezdâdın mâhiyyet-i fitriyyelerini 'ayânen göstermek için iki cânibde ibraz-ı vücūd iderek biri çeşm-i kâ'inâtı işrâk iden leme'ât-ı âfitâb-süziyla rûşenâ-bahş-ı müfârik-ı kemâl, diğeri tîregi-i leyl-i muzlime benzeyen çehre-i muzlimânesiyle kulüb-i ehl-i dalâle misâl olmuş.

[Sanki nur ile zulmet birer misal olarak iki canipte belirir, ibretli gözlere birbirine zıt olanların fitrî mahiyetlerini açıkça gösterir. Bir tarafta kâinatı ışıklandıran yakıcı güneşin parıltılarıyla aydınlık husule gelirken diğerk tarafta uğursuz geceye benzeyen karanlık çehreler dalalet ehline misal olur.]

Bir buk'aya 'âlem-i lâhûtudan lem'a lem'a nūr yagar, bir kıt'aya evc-i zulmetden pâre pâre seng-i la'net düşerdi. Bir tarafta ferîştegân-ı 'illiyin kü'üs-ı şarâb-ı tahûr ile irvâ-yı teşnegân hidmetiyle mübahî olur, bir tarafta şeyâtin-i mel'ânet karîn-i hamîm-i âteşin ile butûn-ı gâfilini toldururdu.

[Bir kıtaya ilahî âlemden parlak parlak nurlar yağarken bir kıtaya zulmetin doruğundan parça parça lanet taşları düşer. Bir tarafta melekler temiz şarap kadehleriyle susamışların hizmetiyle mübahî olurken diğerk tarafta alçak şeytanlar ateş ile gafillerin karınları doldurulur.]

Bir tarafta cemâl-i lâhûtîleri hire-bahş-ı çeşm-i hürşid olan hür u gılmân. Bir tarafta çehre-i cehennem-nümünları dehşet-bahşende-i kulüb-ı münâfıkân olan zebâniyân, her iki tarafın âhirete müte'allık hidmetlerini ifâ için saf saf turmuşlardı.

[Bir tarafta ilahî çehreleri/parıltıları ile güneşin gözünü kamaştıran huri ve gilman bir tarafta cehennemi andıran çehreleri ile münâfıkların kalplerine dehşet

veren zebaniler iki tarafın ahiretle alakalı hizmetlerini yerine getirmek için saf saf durur.]

Bir tarafta her dürlü tarâvet ü letâfetiyle kulüb-ı mücâhidine bahş-ı inşirâh iden âsâr-ı rebî'in ezhâr-ı mutarrâsı görilince, riyâz-ı cennetden bir kıt'anın yeryüzüne indiği zann olunur. Bir tarafta zulmet ü dehşeti, vehâmet-i âkîbeti ihtâr iden ra'd u berkin 'aks-endâz-ı tilâl u cibâl olan şemâtet-i mehûfânesine kulak virince dâr-ı cahîmden bir pârçanın rûy-ı zemîne çıkmış oldığına ihtimâl virilirdi.

[Bir tarafta her türlü tazelik ve güzelliğiyle mücahitlerin kalplerine ferahlık veren bahar mevsiminin eseri olan taze çiçekler görülünce cennet bahçesinden bir bölümün yeryüzüne indiği zannolunur bir tarafta zulmet ve dehşete, neticenin vahametini hatırlatan gök gürültüsüne ve şimşegın dağlara ve tepelere yansıyan korkunç gürültüsüne kulak verince cehennemden bir parçanın yeryüzüne çıktığına ihtimal verilir.]

Bir tarafın âsumân-ı 'irfânında ecrâm-ı sâbite-i eflâk gibi her biri birer 'âlem-i kemâl olan mücâhidîn-i kirâm, şems-i tâbân-ı siyâdetden iktibâs-ı envâr-ı feyz iderek pâ-ber-câ-yı sebât u metânet. Bir tarafın ufk-ı hirmânında şihâb-ı sâkıb gibi hazîz-i mezellete nüzûl fitratında olan bâgiyân, ma'nevîyâtın her nev' âsâr-ı 'âliyesini nisyân iderek magbûn-ı âlâyiş-i kesret olmuşıdi.

[Bir tarafın irfan semasında yıldızlar gibi her biri birer kemal âlemi olan soylu kimseler/mücahitler seyitliğin parlak güneşinden feyiz nurunu iktibas ederek sebat ve metanet üzere dururken bir tarafta ümitsizlik ufkunda ateş parçası gibi alçaklığın en alt tabakasına girme fitratında olan asi serkeşler maneviyatın her türlü eserlerini unutarak kesretin debdebesine kanar.]

Bir tarafa toğrı medd idilen rişte-i dürbîn-nazar, nûrânî cebheler, lâhûtî câmeler, mü-tirâşide tığlarla rahş-ı berrâk-ı şitâbe-süvâr olmuş ve fermân-ı cihân-mutâ'a hasr-ı nazar itmiş bî-'add ü şumâr cünûd-ı kudrete müsâdif olur. O bir tarafa açılan revzene-i çeşm-i bî-fer, lehce-i münâfikâna kasâvet-âver bir gürûh-ı zulm-pervere atmak üzere elleri seng-i tahmîk ü la'netle memlû süri süri şeyâtîn-i bed-rû görürdi.

[Bir tarafa uzatılan nazar; nuranî cepheler, ilahî elbiseler, keskin kılıçlar, parlak atlarla cihanın emrine boyun eğdiği fermana bakan sayısız kudret ordusuna rastlarken öbür tarafa açılan karanlık pencerede, kasvet getiren zalim bir güruha atmak üzere elleri lanet ve ahmaklık taşlarıyla dolu sürü sürü kötü yüzlü şeytanlar görülür.]

Eser bu şekilde “bir taraf” ve “diğer taraf” ifadeleriyle sürekli bir mukayese zemininde Kerbelâ Vak'ası'na yönelik tarafların farklı yansımaları ile akis bulur. İlerleyen kısımlarda tazelik yayan ilahî gül bahçesinin en göz alıcı ağacının yüce bir dalı üzerinde ağzını açan mana bülbülü tarafından aşağıdaki dörtlük söylenir.

*Ni'me'l-emîr-i sıbt-ı girân-kadr-ı Mustafâ
Ni'me'l-emîr-i merdümek-i 'ayn-ı Murtazâ
Ni'me'l-emîr-i rüşen-i çeşm-i Fâtıma
Ni'me'l-emîr-i şâh-ı şehidân-ı Kerbelâ*

Her satırı "Ni'me'l-emîr" şeklinde başlayan manzumede Hz. Hüseyin; Hz. Muhammed'in çok değerli torunu, Hz. Ali'nin göz bebeği, Hz. Fatıma'nın gözünün aydınlığı ve Kerbelâ şehitlerinin şahı olarak tanımlanır. Eserin önceki bölümlerinde genel olarak iman ehlinin anlatılmasına karşılık burada özel olarak Hz. Hüseyin'in methine yer verilir. Hemen akabinde ise zulmet çölüne yayılan şimşekle karışık bir bulut parçası içerisinde görülen korku verici bir şahıs elindeki kıvılcımı hareket ettirerek aşağıdaki manzumeyi dile getirir. "Bi'se'l-şerîr" ile başlayan bu dörtlükte önceki kısımlarda yer alan dalalet ehli özelleştirilerek Hz. Hüseyin'i şehit edenler anlatılır. Hz. Hüseyin'i şehit edenler, ev bark yıkan topluluk, melunluğun sığınağı olan kabile, Hz. Fatıma'nın evladının düşmanı, günahkâr ve yüzü kara ordu olarak nitelenir.

*Bi'se'l-şerîr-i şirzime-i hânumân-tebâh
Bi'se'l-şerîr-i kâfile-i mel'ânet-penâh
Bi'se'l-şerîr-i düşmen-i evlâd-ı Fâtıma
Bi'se'l-şerîr-i ceş-i günahkâr u rû-siyâh*

Manzumeden sonra ruhanî ve nuranî belagatli bir hatibin gafillerin kalplerine dehşet veren sedası işitilir. "Bu saygıdeğer mübarek seyit, peygamberlerin yüce imamının torunu, Hz. Ali'nin asil oğlu değil mi? Bu kınından sıyrılmış Allah'ın kılıcı, Peygamberin kucığında okşadığı, Hz. Fatıma'nın ciğerparesi Hüseyin İbn Ali değil mi? Bu irfan pınarının kaynağı, Müslümanların önderi, âhir zaman peygamberinin gözünün nuru değil mi? İslam'ın imamlığının sırası, soy silsilesine göre o saygıdeğer seyide ulaşmadı mı? Manevî yetkilerin idaresi, hakkı olan yolla onun haşmetli eline verilmedi mi?"

Bu seyyid-i sa'îd-i muhterem sıbt-ı celîl-i imâm-ı enbiyâ necl-i necîb-i 'Aliyyü'l-Murtazâ değil mi? Bu seyyid-i meslûl, nevâhte-i âgûş-ı rûsûl, ciğer-pâre-i cenâb-ı Betûl Hüseyin ibn 'Alî değil mi? Bu ser-çeşme-i selsebil-i 'irfân, imâm-ı bi'l-hakk-ı İslâmiyân, nûr-ı dîde-i Peygamber-i âhirü'z-zamân değil mi? Nevbet-i imâmet-i İslâmiye silsile-i neseble o seyyid-i muhtereme yetmedi mi? Zimâm-ı tasarrufât-ı ma'nevîyye, tarîka-i istihkâk ile anın yed-i hâşimânesine virilmedi mi?

Diğer tarafta azap çekenler yer alır. Günahkârlara, isyankârlara "Ey asiler topluluğu" şeklinde hitap edilir. Dünyanın bir günlük lezzetinin onların edep ve iman perdelerini yırtacak kadar cesur ve hayâsız kıldığı; makam sevgisinin, ihtişam ve tantanaya olan meyillerinin, intikam hırsının ibret gözlerine körlük örtüsü çektiği; adaletin çok parlak nuruna, kudretin yemin eliyle sağlamaştırılan hak ve hakikatin keskin kılıcına gözlerini kapattıkları beyan olunur.

“Ey fie-i bâgiye” lezzet-i yek-rûze-i dünyâ sizi hetk-i perde-i edeb ü îmân idecek kadar cesûr ve bî-hayâ itdi! (Hubb-ı câh) (meyl-i tantana vü ihtîşâm) (hırs-ı intikâm) seyvi’eleri ‘uyûn-ı intibâhınıza gışâ-yı ‘amâ çekdi! Nûr-ı nevvâr-ı ‘adâletden, yed-i yemîn-i kudretle mü’eyyed olan seyf-i sârim-i hakk u hakikatden te’âmî idiyorsunuz!

Yüceliğini kalben tasdik ve itiraf ettikleri hakka hücum ile muasırlarının ayıplamasından, gelecek nesillerin lanetlemesinden ne suretle kaçabilecekleri vurgulanır. Zira yenmek istedikleri hak, gasp etmek istedikleri hak, nifak örtüsüyle örtmek istedikleri yine haktır. Doğruluğun kâinatı aydınlatan nurlu parıltılarını ve o parıltıların cihanı aydınlatan nurlu kaynağındaki yüce tabiatlarda merhamet eserlerini görmeyen ve anlamayan bu tabaka, hakkı batıl edebilmek için beşeriyetin hiçbir kuvvete sahip olmadığını anlamazlar. Hakkın her zaman hak, daima hak olduğunu bilmezler. Hakkın temiz tarafını gördükçe hakka teslim olur ve hakkın yüce vasıflarını dinledikçe üstünlüğünü itirafa mecbur kalırlar.

‘Ulviyetini kalben tasdik ü i’tirâf itdiğiniz hakka hücum ile mu’âsirinin teşnî’inden ahlâfın tel’ininden korkmuyorsunuz! Bilmiyorsunuz ki mağlûb itmek istediğiniz hakk, gasb itmek istediğiniz hakk, sût-re-i nifâk ile örtmek istediğiniz yine haktır. Hakkâniyetin kâ’inâtı işrâk iden leme’ât-ı münevveresini ve o lem’aların cihân-efrûz olan maşrik-ı münevverlerine mahsûs seciyyât-ı ‘âliyedeki âsâr-ı merhamet-kârâneyi görmüyorsunuz anlamıyorsunuz! Hakkı bâtil edebilmek için beşeriyetin hiçbir kuvvete sâhib olmadığını hakkın her zamân hakk dâ’imâ hakk olduğunu bilmiyorsunuz! Cebhe-i pâk-i hakkı gördükçe teslim-i hakka hakkın evsâf-ı ‘âliyesini dinledikçe i’tirâf-ı rüchâna mecbûr oluyorsunuz.

Bu güruh, ihtîşâm arzusu duyularına yayılınca ahiret sorgusunu, mahşerdeki rezaleti anlamazlıktan ve bilmezlikten gelir. Ancak haşmetli ulu hanedandaki yücelik ve azameti, o kutsal sığınığın ezelden ebede tek sığınak olmasındaki hakikati kalpleri itiraf eder. Fiillerinin adalete, hakka ve insafa uygun, taleplerinin soylarının şeref ve kıymetiyle münasip olmadığını pekâlâ bildikleri hâlde, asice düşmanlıklara cüret ettiklerinden dolayı kıyamet gününe kadar lanete uğrayacaklarını düşünmezler. Soyları ile istekleri arasındaki farka dikkatlice bakmalıdırlar. İkbâl ve ihtîşama kanmış olarak ahireti unutmakta; mahşeri, büyük mahkemeyi, mutlak hâkimi, yaratıcının adaletini yok saymaktadırlar. Kalplerinin baskısına, doğru yolda olanların hatırlatmalarına ve uyarmalarına kulak asmayan bu güruha emeklerinin sonucunun pişmanlık, rezalet olacağını söyleyenlerin, hakkı açıklayanların başları kesilmiştir. Hükûmet neşesiyle sarhoş olarak insanlığı utandıracak kötülükler, melekleri lanet ettirecek ihanetler gerçekleşmiştir. Tüm bunlara rağmen nasıl olur da hâlâ soylu bir hanedanın makamını talep edebilirler.

Ârzû-yı ihtîşâm, havâssımıza istilâ idince su’âl-i ahiretten mahşerdeki rezâletten tecâhül ü tegâfûl idiyorsunuz! Hânedân-ı ‘azîm-i hâşimânedeki celâlet ü ‘azameti o melâz-ı mukaddesin mine’l-ezel ile’l-ebed ilticâgâh-ı münferid olmasındaki hakikati kalbleriniz i’tirâf idiyor efâlinizin ‘adl ü hakka şîme-i insâfa muvâfık,

talebinizin kadr u şeref-i nesebinizle mütenâsib olmadığını pek a'lâ bildiginiz hâlde, muhâsamât-ı bâgiyâneye cür'et itdiğinizden tolayı ilâ-yevmi'l-kıyâme mazhar-ı nefrîn olacağınızı düşünmüyorsunuz. Nesebiniz ile talebiniz beynindeki farkı nazar-ı im'âna almıyorsunuz. İkbâl ü ihtîşâma magbûn olarak âhireti unuttunuz, mahşeri, mahkeme-i kübrâyı, hâkim-i mutlakı, 'adâlet-i hâlıkî hâtıra getirmediğiniz. Kalbinizin tazyikâtına ehl-i hakkın ihtârât u irşâdâtına kulak asmadınız. Ta'kîb-i hakk yolındaki mesâ'inizin neticesi nedâmet, rezâlet olacağını söyleyen ve dünyâyı ditretmiş olan zulmünüzden korkmayarak hakkı beyân idenlerin başlarını kesdiniz. Neşve-i hükûmetle ser-mest olarak beşeriyyeti hacil edecek şenâ'atlar, melekleri la'net itdirecek ihânetler yaptınız... Söyleyiniz! Haseb ve nesebce sibteyn-i mu'azzamînden efdal beşer var mı? Sizin nesebiniz mel'un iken onların makâmını ne yüzle talep idiyorsunuz?

Bir gün gelip de arş sahası üzerine yüce divan kurulup cümle yaratılanlar şevk ile pyan olup ehl-i iman kendilerine mahsus meskene çekildiğinde bir gaybî ses tazim ile yüce unvanlı sınıfın teşrif ettiğini ilan ettiğinde ne cevap verecekler? Zira burada kalbin sırları bilinir, vicdanın gizledikleri görülür, kötü ve güzel ayrılır, sır saklanmaz, yalan söylenmez, kaçacak, saklanacak yer, yardım istenecek kimse bulunmaz. Herkes, hayatı müddetindeki fiillerinin kaydını hafızasının defterine uygun bulur. Unuttuklarını hatırlar. Fiillerin hayırlısı ve şerlisi adalet tartısına girer, feryatlar, yakarışlar dinlenmez.

Bir gün gelüp de:

*Kurulup sâha-i 'arş üzere bir 'âlî dîvân
Oldılar şevk ile bi'l-cümle halâ'ik püyân
Çekilüp mesken-i mahsûsına ehl-i imân
Zümre zümre yürüdi müntesibin-i 'irfân
İtdi ta'zîm ile bir hâtif-i gaybî i'lân
Didi teşrif ediyor hizb-i celilü'l-'unvân
Edeb hürmet ile oldı halâ'ik nigerân
Geldiler haşmet ü dârât ile âl-i zîşân*

Neşidesinin tavsîf itmek istediği dîvân-ı Sübhânî'ye çıkarılarak ma'rûz-ı su'âl olursanız ne cevâb vireceksiniz? Bilmiş olunuz ki orada esrâr-ı kalbiyye bilinir mestürât-ı vicdâniye görülür, akbah u ahsen ayrılır, sır saklanmaz, yalan söylenmez, kaçacak saklanacak yer, isti'âne idecek beşer bulunmaz. Herkes müddet-i hayatındaki ef'âlinin aradaki kaydını hâfızasının defterine muvâfık bulur. Nisyân itdiklerini der-hâtır ider. Hayr u şer-i ef'âl mîzân-ı 'adâlete girer feryâdlar tazarru'lar dinlenilmez. Gayr-ı kâbil-i mukâvemet bir kuvvet herkesi makâmına çeker siz ne yapacaksınız

Böylesi bir durumla karşı karşıya kalan asiler, tek sığınak olan kâinatın yüce evine sığınarak: "Biz insanlığı ayaklar altına aldık, din ve imanı zarara uğrattık; vicdanımız maneviyatınızın yüce seviyesini, kalbimiz gösterişli yüce kadrinizi doğruladığı hâlde edepsiz hareketlere cesaret ettik; affa ve

merhamete muhtacız; biz soyumuzu ve şerefimizi Allah tarafından sağlamaştırılmış gösterişli azametinize karşılık görecektedir kadar gafil ve cahil değildik; başımızdan büyük işlere yenilerek taşkınlık kılıcını çektik; kararmış kalplerimizle adaletinizin huzurunun sonucunda başımız eğik utanç ve pişmanlık içinde olacağımızı bilirdik, yazıklar olsun ki dünyanın debdebesine olan meyil bizi bu belaya düşürdü; suçluları terbiye eden yüce şanınıza sığınıyoruz, bizi mahşer ehline rezil etmeyiniz; yüce unvanlı hanedanınızın her yeri kaplayan merhametine sığınan kâinat dolusu insan, asileri bağışlayan şefaatinizle affa ve bağışlanmaya mazhar olarak cemaatine ve ailelerine kavuşuyorlar, günahkârların tek sığınağı olan yüce kapınıza tevazu alını sürenler mahrum bırakılmıyor, ümitsiz dönmüyor, biz de utanma ve pişmanlığın çokluğuyla o makama sığındık; gerçi küstahlığımız affa layık olmayacak kadar büyüktür ama yüce merhametiniz ise her şeyden büyük ve o büyüklük karşısında her şey küçüktür” der.

İlticâgâh-ı münferid olan beyt-i mu‘allâ-yı kâ‘inât-ı ihtîşâma dehâlet idecek: Biz insânlığı pâ-y-mâl, dîn ü imânı rahnedâr itdik vicdânımız, ka‘b-ı celîl-i ma‘nevînizi, kalbimiz, kadr-ı refî‘-i hâşimânenizi musaddık oldığı hâlde harekât-ı bî-edebâneye mütecâsir olduk muhtâc-ı ‘afv u merhametiz diyeceksiniz. Biz neseb ü şerefimizi min ‘indillâh mü‘eyyed olan ‘azamet-i hâşimânenize mukâbil görecektedir kadar gâfil ü câhil degildik; başımızdan büyük emellere maglûb olarak sell-i seyf-i tугyân itdik. Kararmış kalblerimizle ‘âkıbet-i huzûr-ı ‘âdilânenizde ser-be-ceyb hacâlet ü nedâmet olacağımızı bilirdik hayf ki meyl-i debdebe-i dünyâ bizi bu belâyâ düşürdi. Şân-ı celîl-i mücrim-perverânenize dehâlet idiyoruz bizi ehl-i mahşere rezil itmeyiniz. Hânedân-ı celîlî‘l-unvânınızın merâhim-i şâmîlesine ilticâ iden kâ‘inât tolusu insânlar, şefâ‘at-i ‘âsî-nevâzânenizle mazhar-ı ‘afv u gufrân olarak ehl ü ‘iyâllerine mülâkî oluyorlar. Yegâne penâh-ı mücrimîn olan südde-i ‘ulyânıza ferş-i cebîn-i zarâ‘at idenler mahrûm bırakılmıyor, me‘yûs dönmüyor. Biz de fart-ı hicâb u nedâmetle o bârgâha ilticâ itdik. Vâkı‘an küstahlığımız şâyân-ı ‘afv olmayacak kadar büyükdür. Merhamet-i hâşimâneniz ise her şeyden büyük ve o büyüklük karşısında her şey küçükdür.

Bu zümrenin ağzından nedamet cümleleri dökülmeye devam eder. “Allah korkusu, peygamberin hürmeti bizim gözümüzü açmadı; ev bark yakan isteğimizin mağlubu olduğumuz hükûmet işlerinde rahatın lezzetini görmedik; vakitlerimiz çeşitli kalbî elemeler, türlü türlü feci olaylar ile geçti; yüzümüze karşı bin türlü lanet olundu, hakkı söyleyen ümmetin büyüklerinin başına bela olduk, kimini zulüm ile şehit kimini çeşitli hakaretlerle salahımızdan ümitsiz kıldık; fiillerimizin İslamiyet’i kederlendirecek kadar melunca olduğunu hatırladıkça kalplerimiz parça parça oluyor; hükûmet lezzeti, debdebe ve ihtîşâm, hislerimizi coşturdukça gurur ve neşenin etkileri bize her şeyi unutturdu. Bu neşenin çok üzücü sersemliği olduğunu, kandığımız dünyanın bir günlük saadetinin gayet vahim bir sonucu olacağını

bilirdik, yazıklar olsun ki mutluluk ve zevkin neşesinin sarhoşluğuyla hepsini unuttuk; haşmetli merhametinizin yüceliği, yiğitçe kâinatı kaplayan kereminiz, bizim gibi hayâsız bir sürü asiye elbette affedecek; sığınılacak, emin olunacak yerinde bize de bir yer verilecektir.”

Haşyetu'llâh, hürmet-i Resûlu'llâh, bizi ikâz itmedi. Maglûb-ı hevâ-yı hânümân-sûzı olduğumuz emr-i hükümetde lezzet-i râhat görmedik, evkâtımız envâ' âlâm-ı kalbiyye, dürlü dürlü vakâyi'-i faci'a ile mürûr itdi. Yüzümüze karşı bin dürlü la'netler olındı hakkı söyleyen e'âzım-ı ümmetin başlarına belâ olduk. Kimini zulm ile şehid kimini envâ' hakâretle salâhımızdan nevmid itdik. Efavlimizin, İslâmiyet'i dâgdâr idecek kadar mel'ünâne olduğunu tahattur itdikce kalblerimiz pârça pârça oluyor. Lezzet-i hükümet debdebe ve ihtişam, müheyyic-i hissiyât oldukca, te'essür-i gurûr u inbisât bize her şeyi unutturdu. Bu neşvenin pek elim humârı olduğunu magbûn olduğumuz devlet-i yek-rûze-i dünyânın gâyet vahim bir 'âkıbeti olacağını bilirdik. Hayf ki ser-germ-i neşve-i zevk ü şâdi olarak hepsini nisyân itdik. 'Ulüvv-i merhamet-i hâşimâne, kerem-i kâ'inât-şümül-i Haydarâne, bizim gibi bi-hayâ bir süri bâğiye elbette 'afv idecek "Ve inneke le'alâ hulukin 'azim"¹³ dârü'l-emânında bize de bir yer virilecektir diyeceksiniz.

Ancak onların bu yakarışına karşılık mahşer ehli tek ses olarak: "Ey her şeye gücü yeten intikam sahibi! Peygamberin ulu evladına eziyet etme cahilce zannıyla çeşitli rezillikler yapan şu asilerin ızdırıp verici ve şiddetli bir azap ile cezalandırılmalarını yüce makamdan istirham ederiz; bunlar bir sürü asidir, bütün Müslümanların sığınağı olan peygamberin ailesinin farz kılınan hürmetini unuttular ve başlarına geleceği bildikleri hâlde iman binasını yıktılar; milyarlarca ümmeti kan ağlattılar; merhamete layık değildiler." şeklinde cevap verir.

Ehl-i mahşer yek-âvâz olarak: Ey müntakim-i kâdir, Resûl-i kerîmin evlâd-ı 'izâmına ezâ itmek zu'm-ı câhilânesiyle mürtekeb-i envâ'-ı fezzâiyh olan şu bâğilerin 'azâb-ı elim ü şedid ile mücâzât idilmelerini Bârgâh-ı kibriyâ penâhından istirhâm ideriz. Bunlar bir süri bâğidir. Dârü'l-emân-ı kâffe-i İslâmiyân olan âl-i Nebî'nin hürmet-i mefrûzasını nisyân ve başlarına geleceğini bildikleri hâlde hedm-i bünyân-ı imân itdiler. Milyarlarla ümmeti dil-hün itdiler. Lâyık-ı merhamet degildirler diyecekler.

Akabinde cehennem kabul etmekten kaçınacağı; onların vücuduyla teması kabul etmeyen zincirlerin, prangaların ve boyunlarında durmaktan çekinen ateşli gerdanlıkların düşeceği; azap kamçısıyla etraflarını kuşatan zebanilerin onlarla yüzleşmekten, hesap kâtiplerinin ise hesaplaşmaktan sakınacağı; mahşer ehlini hayatın tatlı suyuna doyuran cennet nehirlerinin onlar için azabın zehirli suyu olacağı; cennetin meleklerinin ve yüce arşın meleklerinin lanet ve beddua sesiyle mahşeri dolduracağı ve onların da kıyameti gösteren bu gürültü içinde şaşkın ve

¹³ Kur'an-ı Kerim, Fetih Sûresi, 68/4, "(Ey Resulüm!) Gerçekten Sen pek büyük bir ahlâk üzerindesin."

perişan duracakları; vücutlarını melamet taşları yaraladıkça, ayıplama ve lanet şimşegi taş saçtıkça, karşılarında parlayan adalet oklarının keskin ışınları kalplerini parçaladıkça, arkalarında azap melekleri vazifelerini yerine getirdikçe sürekli bağıracakları, sürekli feryat edecekleri belirtilir.

Cehennem temessül ve tekellüm iderek sizi kabûlden ibâ idecek vücûdunuzla temâsı kabûl itmeyen selâsil ü aglâl ve gerdenezinde turmakdan imtinâ' iden tavk-ı âteşin düşecek. Tâziyâne-i 'azâb ile etrâfınızı ihâta iden zebâniyân, muvâcehenizden, ketebe-i hesâb, muhâsebenizden, ictinâb eyleyecek. Ehl-i mahşeri gark-âb-ı zülâl-i hayât iden enhâr-ı cinân size zehr-âb-ı 'azâb olacak. Melâ'ike-i 'illiyîn, sürûşân-ı 'arş-ı berîn, gulgule-i la'n ü nefrîn ile fezâ-yı mahşeri tolduracak. Siz bu hâyhüy-ı kıyâmet-nümâ içinde hayrân u ser-gerdân turacaksınız. Vücûdınızı seng-i melâmet cerîhadâr itdikce, berk-i teşnî' ü la'net âteş-feşân oldukca, muvâcehenizde leme'ân iden tîr-i 'adâletin şu'â'-ı ser-tîzi kalbinizi pârçaladıkca, zahrinizde melâ'ike-i 'azâb ifâ-yı vazîfe itdikce, muttasıl bağırarak, muttasıl feryâd ideceksiniz.

Bu sırada gür sesli belagatli bir hatip onlara: Siz asiler bu zamanın geleceğini düşünmediniz, insanlığı utandıran isyankâr fiillerinizin birer birer ortaya çıkacağını, saklamanın, gizlemenin mümkün olamayacağını tefekkür etmediniz. Akıbetin vahametini, mahşer gününü, azabın dehşetini aklınıza getirmediğiniz. Şimdi burada hilelerin, alçaklık ve melanetin, silahların, askerinin faydası yoktur, şimdi burada kudret-i saltanat Âl-i beyt'indir. Bu kadar feryatlar ettiniz faydası oldu mu? Mahşer ehlinden size bir acıyan bulundu mu? Hani büyükleriniz, ileri gelenleriniz, hani sizi bu taşkınlığa sevk eden dostlarınız, hani saltanatı ayırmakla akçalarla bohçalarla taltif olunan varlıklarınız. Onlar da sizin gibi iltifattan mahrum, onlar da sizin gibi merhamete muhtaç. Cehennem ateşi vücudunuza temastan çekiniyor. Mahşer ehli yüzleşmeyi, yüz yüze gelmeyi kabul etmiyor, kazanın hâkimi sizi nerede ikame etsin? Size mahşerde yer yoktur. Ey hayâsız isyankârlar ne kadar lanetli olduğunuzu anladınız mı? Merhameti kâinatı kuşatan kerim kişiye ilticadan başka bir kurtuluşunuzun olmadığını anladınız ya haydi zelil bir şekilde, muhtaç bir şekilde Ehl-i beyt'in affına ve merhametine sığının, alçaklığınızı itiraf edin ve şefaata isteyin hitabı duyulur. Bundan cesaret alan günahkârların secdeye kapanarak yalvaracakları anlatılır.

Gür sesli bir hatîb-i belîğ: Siz bâgîler bu zamânın geleceğini düşünmediniz, insâniyeti şermende iden ef'âl-i bâgîyânenizin birer birer inkişâf ideceğini saklamak, gizlemek mümkün olamayacağını tefekkür etmediniz. Vehâmet-i 'akîbeti yevm-i mahşeri hevl-i 'azâbı hâtırınıza getirmediğiniz. Şimdi burada hilelerin, mel'ânetlerin, silâhların, 'askerlerin fâ'idesi yoktur, şimdi burada kudret-i saltanat-ı hüküm ü hükümet âl-i beyt-i Nebî'dedir. Bu kadar feryâdlar ittiniz fâ'idesi oldu mu? Ehl-i mahşerden size bir acıyan bulundu mu? Hani âbâ vü ecdâdımız, hani akrabamız ehîbbâımız, hani sizi bu tuğyâna sevk iden musâhibleriniz, hani tefrîk-i hükümetle, akçalarla, bohçalarla taltif ü tatbîb

olunan mezâhirleriniz? Onlar da sizin gibi mahrûm-ı iltifât, onlar da sizin gibi muhtâc-ı merhamet, âteş-i cehennem vücûdınıza temâsdan imtinâ' ediyor. Ehl-i mahşer muvâcehenizi kabûl itmiyor, hâkim-i kazâ sizi nerede ikâme itsün? Size mahşerde yer yoktur. Ey bî-hayâ bâgîler ne kadar mel'un olduğınızı anladınız mı merâhim-i kâ'inât-şümûl-i benî kerîme ilticâdan başka çâre-i felâh olmadığını anladınız ya? Haydi zelilâne müftekirâne 'afv u merhamet-i Ehl-i beyt-i benî 'azîme dehâlet idiniz, i'tirâf-ı mel'anet, istid'â-yı şefâ'at eyleyiniz hitâbıyla mücrimîne bahş-ı cesâret itmesi üzerine 'umûmen secdeye kapanarak feryâd u tazarru' edecekler.

Bu ifadelerle metin sona yaklaşır ve böylelikle oluşturulan kıyamet sahnesi de son bulmaya başlar. Birdenbire yüce arş titreyerek ulvî toplulukta dehşet verici bir sarsılma, yüce âlemde korkunç bir ses, milyonlarca gök gürültüsü ve şimşegın dehşetli gürültüsünden meydana gelen korku uyandıran bir gürültü oluşur. Ardından mahşer ehli secdeye kapanır. Derin müthiş bir sessizlik, uzayıp giden heyecanlı bir bekleyişten sonra tam ortasında pek yüce kalemle "(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." ayet-i kerimesi yazılı olan cihanı aydınlatan bir levhanın açığa çıkarak rahmet yağmurunun ineceği ve zayıf bir parıltısına, fezadaki güneş ışıklarının tamamının karşılık gelemeyeceği, bir nurun kâinatı ışıklandırarak "Sen afv yolunu tut, iyiliği emret, cahillerden yüz çevir." ayetinin duyulacağı söylenir.

Sonuç

Kerbelâ hadisesi zamanla mazmuna dönüşerek İslamî edebiyatın ortak konusu hâline gelmiştir. Belirli bir tema etrafında şekillenen eserler, vak'aya sebep olanların telini merkezinde tahrir kılınmıştır. Oluşturulan matem atmosferi içerisinde Hz. Hüseyin ve Ehl-i beyt övgüsü, menkıbevi bir üslup etrafında şekillenmiş, cereyan eden hadiseler çeşitli nakillerle örülmüştür.

Hz. Hüseyin ve Ehl-i beyt sevgisini kalplere ikame etmek amacıyla yazılan eserlerde oluşan yasa; kozmik unsurlar, yeryüzü, ins u cin, bitki ve hayvanlar iştirak etmiş, bu atmosferde Hz. Hüseyin, soyunun yüceliği ve şahsi özellikleri etrafında kaleme alınmıştır. Bu tema etrafında genel olarak ele alınan hadiseler Mehmed Nâzım Paşa'nın *Kerbelâ* adlı risalesinde ayrı bir zemine taşınmıştır.

Eseri diğer Kerbelâ çalışmalarından farklı kılan yönleri mukaddime bölümünde izah eden müellif, hadisenin tesiriyle yazılan eserlerden ayrı bir muhteva zemininde çalışmasını meydana getirmiştir. Kerbelâ Vak'ası'nı meydana getiren sebepler ile iki tarafın maksat ve fikirlerini belirgin kılan Nazım Paşa, hemen hemen her paragrafı fikir teatisi şeklinde takdim etmiştir. "Bir taraf", "diğer taraf" şeklinde belirginleşen bu ibareler, yer yer bir hatip ağzından yer yer cehennem, ehl-i mahşer gibi birtakım kişileştirmeler doğrultusunda bu unsurların hitabetleriyle ve vak'anın teessüratının müşahitler ağzından nakliyle ifade bulmuştur.

Sanatkârane bir özellik arz eden eserde Arapça, Farsça kullanılan çok sayıda terkip, belagatin bir unsuru olan nutuk ve hitabetler dil ve üslup özellikleri bakımından ön plana çıkmıştır. Bağlama bağlı kalınarak oluşturulan hitabetler ile secili bir şekilde kaleme alınan eser, olayın akışına uygun ve kişi seçimlerine göre şekillenen birbirinden farklı sıfatlarla tavsif edilmiştir. Ehl-i beyt'in aktarıldığı kısımlarda oluşturulan uzun tamlamalar ve övgü cümlelerine karşı tenkit ve kusurlarla tezyif edilen bölümlerde görülen en kabih sıfatlar, olayın akışına uygun sürekli farklılaşan bir üslubu doğurmuştur.

Tahkiyeli bir tarzda Kerbelâ Vak'ası'nı birbirinden farklı vecheleri ile yansıtan eserde, müellifin olayları gelecek zamana taşıyarak oluşturduğu anlatım ise kronolojinin ötesinde ifade bulmuştur. Tüm bu yönleriyle -muhteva, kullanılan üslup, diğer eserlerde görülmeyen anlatım tekniği- eser, türün diğer örneklerinden ayrılan bir zemin teşkil etmiş, bu zemin üzerinde hadisetin tecessüm eden hikmetleri ayrıca mahşere taalluk eden düzlemi yansıtılmıştır.

Muqaddime

*Kul lâ es'elukum 'aleyhi ecren ille'l-meveddete fî'l-kurbâ*¹⁴ nazm-ı celili ehl-i îmân için ne mu'azzam düstür-ı 'irfândır. Münferid dârül-emân-ı ümmet olan südde-i Nebî-i kâ'inât-ı ihtîşâma intisâb Ehl-i beyt-i mu'azzama mütehâlikâne 'ışk u maḥabbetle ve o ilticâgâh-ı muqaddese dehâletle ḥuşul-pezîr olur. Nîk ü bed ef'âl-i beşeriñ bilâ-nokşân sâḥa-i tecelliyâtı olan 'âlem-i maḥşeriñ ḥâkim ü şâfi'i Ehl-i beyt-i sultân-ı enbiyâdır. Burada maḥabbet-i Ehl-i beyt ile giryân olanlar, orada selsebil-i ḥavz-ı ğufrân ile reyyân olurlar. Bütün ebrâr-ı ümmet o melâz-ı mu'azzamın daḥîli, kâffe-i ehl-i îmân u 'iştân, o şefâ'atgâh-ı mükerremin mültecîsidir. Ehl-i beyt-i mu'azzamın şân-ı 'âlisi her zamân 'âlî ve müte'âlî olup vaḳ'a-i Kerbelâ'nın bütün şafahâtı daḥî o 'ulviyyeti taşvîr için ğâyet ma'nîdâr birer levâyiḥ-i ḥikmetdir. [sy. 5] Mâddî ve ma'nevî 'ulviyyetler, ilâhî seciyyeler, ḥired-süz 'azametler, o levâyiḥ-i ḥikmetiñ her satrında menkûş olup erbâb-ı 'irfâna cihân cihân 'ibretler ḥayretler irâ'e ider. Oḳudıĝım ba'zı mersiyeler, vaḳ'anın cereyân-ı şûrisindeki te'eşşürât ile yazılmış bükâ-yı kulüb maḥşûli olup her vechle sezâvâr-ı taḳdır ise de; Ehl-i beyt-i mu'azzamın ka'b-ı celiline ve Kerbelâ hâ'ilesiniñ müstenid olduĝu ḥikmetleriñ gavâmız-ı ma'neviyyesine 'â'id daha şanlı zemîn-i ifâde iltizâm olunmaḳ münâsib olacaĝına kâni'im. Şu muḥtaşarda bu maḳşadı ta'ḳîb itdim ve şân-ı celil-i Ehl-i beyt'e lâyiḳ zemîn ile vaḳ'anın ğüzerânını ve yine o şân-ı celiliñ âşâr-ı merâḥim-kârisini göstermek istedim.

Kerbelâ

Güyâ ki nûr u zulmet 'uyûn-ı 'ibrete ezdâdın mâhiyyet-i fitriyyelerini 'ayânen göstermek için iki cânibde ibrâz-ı vücûd iderek biri çeşm-i kâ'inâtı işrâḳ iden leme'ât-ı âfitâb-süzüyle rûşenâ-baḥş-ı müfariḳ-ı kemâl, diĝeri tireĝi-i leyl-i muzlime beñzeyen çehre-i muzlimânesiyle kulüb-ı ehl-i dâlâle mişâl olmuş.

Bir cânibde temevvüc iden leme'ât-ı nûr-ı erkân-ı 'izâmının her biri berḳ sür'atinde, ḳazâ kudretinde olan bir cem'-i muqaddesi ihâḫa iderek dehşet-dihende-i nüh-tıbâḳ-ı âsmân olan na'ra-i bi-bâkâne, deşt ü hâmunı lerzenâk itmiş. Bir tarafta bād-ı şarşar-ı nifâḳ ile kulüb-ı ḳasiyeleri muĝber bir cem'iyyet-i şekâvet-âver ta'ayyün iderek şadâ-yı ḥâ'ifânelerinden mesâmi'-i kâ'inât âzürde olmuşidi. Bir taraftıñ leme'ât-ı süyûfindan 'uyûn-ı kâ'inât [sy. 6] münevver olur, bir taraftıñ rimâḥ-ı ḥünininden ḳatarât-ı nifâḳ u şikâḳ dökilürdi.

Bir cihetde kerûbiyân-ı 'illiyyin şaf-ârâ-yı ta'zîm olup suyûf-ı meslûleniñ ziyâ-yı şa'şâ'nîsi arasında şekl-i nûrânileriyle sâḥa-i kârzârı tenvir ider. O bir cihetde şunûf-ı şeyâḫîñ, ser-geşteĝân-ı bâdiye-i ğaflete seng-endâz-ı taḥmîḳ ü tel'in olurdu.

¹⁴ Kur'an-ı Kerim, Şûrâ Sûresi, 42/23, "De ki, Ben bundan (yani risâlet ve irşâd hizmetinden) ötürü sizden herhangi bir karşılık beklemiyorum, sizden istediğim tek şey bana yakın olanları sevmenizdir."

Bir yanda hübüb iden nesim-i rûh-efzâ mücâhidin-i gâzanfer-siretiñ meşâm-i cânlarını ta'tir ider. Bir yandan kopup gelen bād-ı şarşar şikâk-ı mübârizin-i riyâ-tıynetiñ üzün-i tavilesini kelâm-ı hağdan men' eylerdi.

Bir buğ'aya 'âlem-i lâhûtdan lem'a lem'a nûr yağar, bir kıt'aya evc-i zulmetden pâre pâre seng-i la'net düşerdi. Bir tarafda ferîşteğân-ı 'illiyîn kü'üs-ı şarâb-ı [sy. 7] tahûr ile irvâ-yı teşnegân hîdmetiyle mübâhî olur, bir tarafda şeyâtin-i mel'ânet qarîn-i hamîm-i âteşin ile butûn-ı gâfilini taldırır.

Bir tarafda cemâl-i lâhûtileri hîre-bağş-ı çeşm-i hürşid olan hûr u gilmân. Bir tarafda çehre-i cehennem-nümünları dehşet-bağşende-i kulüb-ı münâfıkân olan zebânîyân, her iki tarafın âhirete müte'allık hîdmetlerini ifâ için şaff şaff turmuşlardı.

Bir tarafda her dürlü tarâvet ü le'tafetiyle kulüb-ı mücâhidine bağş-ı inşirâh iden âşâr-ı rebî'in ezhâr-ı mu'tarrâsı görilince, riyâz-ı cennetden bir kıt'anîñ yeryüzine indiği zann olunur. Bir tarafda zulmet ü dehşeti, veğâmet-i 'âkıbeti ihtâr iden ra'd u berkiñ 'âks-endâz-ı tilâl u cibâl olan şemâtet-i mehûfânesine kulak virince dâr-ı cahîmden bir pârçanın rüy-i zemîne çıkmış olduğına ihtimâl virilirdi.

Bir tarafda 'andelibân-ı riyâz-ı lâhût terennümât-ı lâhûtîyâneleriyle sâkinân-ı 'âlem-i bâlâyı vecd-âver-i şevk ider. [sy. 8] Bir tarafda şadâ-yı gîlzet-nümâ-yı zâğân, mu'kimân-ı dârü'l-cahîmi bizâr eylerdi.

Bir tarafın gül-bâng-ı tevhi'dine müsebbihîn-i melâ'ik hem-âvâz olarak te'allüm-i âdâb-ı tehlil için 'âlem-i lâhûtdan o kıt'aya mağşûş yer yer revzenler açılmış. Bir tarafın "*Ye'külüne bi elsinetihim mâ leyse fi kulûbihim*"¹⁵ naşş-ı celiline mâ-şadağ olan âvâz-ı tekbirîni; kelime-i mübârekesine hürmeten kemâl-i ihtirâm ile alup mağalline işal itmek üzere huddâm-ı harîm-i lâhût me'mûr buyurulmuşıdi.

Bir tarafın âsmân-ı 'irfânında ecrâm-ı sâbite-i eflâk gibi her biri birer 'âlem-i kemâl olan mücâhidin-i kirâm, şems-i tâbân-ı siyâdetden iktibâs-ı envâr-ı feyz iderek pâ-ber-câ-yı şebât u metânet. Bir tarafın ufq-ı hırmânında şihâb-ı sâkıb gibi ha'ziz-i mezellete nüzül fıtratında olan bâgiyân, ma'neviyâtın her nev' âşâr-ı 'âliyesini nisyan iderek mağbûn-ı âlâyiş-i keşret olmuşıdi. [sy. 9]

Bir tarafa toğrı medd idilen rişte-i dürbîn-nazar, nûrânî cebheler, lâhûti câmeler, mû-tirâşide tığlarla rağş-ı berrâk-ı şitâbe-süvâr olmuş ve fermân-ı cihân-mu'tâ'a haşr-ı nazar itmiş bî-'add ü şumâr cünûd-ı kudrete müşâdif olur. O bir tarafa açılan revzene-i çeşm-i bî-fer, lehce-i münâfıkâne kasâvet-âver bir gürûh-ı zulm-pervere atmağ üzere elleri seng-i tahmîk ü la'netle memlû süri süri şeyâtin-i bed-rû görürdi.

¹⁵ Kur'an-ı Kerim, Fetih Süresi, 480/11, "Onlar kalplerinde olmayanı dillerinde söylerler."

Bir tarafda ervâh-ı muḳaddese istikbâl-i ervâh-ı şühedâya şitâb iderek her şehîd-i sa'îd, bir cem'iyet-i feyz-i bedîdîñ tehliât-ı ḳudsiyyesiyle 'âzîm-i gülşen-serâ-yı 'illiyîñ olur. Bir tarafda düzahîyân-ı dâlet-nişân öbek öbek teşkil-i dâ'ire-i ḥürmân iderek her gelen ecsâd-ı şekâvet-nihâde ebvâb-ı cehennemî gösterirdi.

Bir tarafda maḥv-ı vücûd-ı a'dâ için her biri birer şâ'ika-i ḳazâ olan cünûd-ı gaybiyyeniñ mu'âvenet-i ma'neviyyeleri redd olınarak ahvâl-i mâddiyyede yine öyle [sy. 10] muḳâbele şart-ı şerîf-i 'adâlete muvâfık olacağı beyân buyurulur. Bir tarafda ḳâbil-i nisbet olmayan keşretten ve bir yandan 'ufûnet-i hevâ ile cânlanan hevâm-ı müziye gibi cem'iyet-i şikâḳ-âvere iltihâḳ iden ḥaşerât-ı dîv-sîretten utanılmayarak elem-i 'atş ile irâ'e-i bîzârî alçaḳlığı irtikâb olunurdu.

Bir tarafdaki ḳillet darbe-i ḳamer-şikâfî, şâbitât-ı eflâke ilkâ-yı ḥavf intizâ' iden suyûf-ı meslûle-i siyâdetiñ ḥamelât-ı ḥaydarânesine zerre ḳadar bâ'îş-i fûtûr olmaz. O bir tarafdaki keşret süri süri ḥaşerâtı te'mîn-i gâlebe için ḥiyel-i mel'anet-kârâneye mürâca'at denâ'etine sevḳ itmekden başḳa bir fâ'ide virmezdi.

Şâhid-i kâ'inât fedâ-yı hidâyet envâr-ı cemâl-i âfîtab-süzûyla bir tarafı nûrlara ḡarḳ iderek vücûd-ı muḳaddesleri cerîḥa-i ḥûn-feşân ile gülgün olan ḡazanferân-ı şecâ'atiñ her biri nûrdan câmelerle "nûrun 'alâ nûr." [sy. 11] 'Acûz-ı dîv-sîmâ-yı dâlet, lefâ-yı muzlimânesiyle o bir tarafı zulmetlere müstaḡrak iderek vücûd-ı şekâvet-nümûdları süyûf-ı mücâhidîñ ile sūrâḥ sūrâḥ olan ḡâfilin-i bed-âyîñ, 'ayn-ı zulmet kesilmişdi.

Bir tarafa baş-ı bisât-ı tarâvet iden gülistân-ı lâhûtuñ eñ muḫarrâ tûbâsınıñ bir ḡuşn-ı refî'i üzerinde dehen-güşâ olan 'andelib-i ma'nâ:

Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü/ Fâ'ilün

Ni'me'l-emîr-i sibṭ-ı girân-ḳadr-ı Muḫtafâ
Ni'me'l-emîr-i merdümek-i 'ayn-ı Murtażâ
Ni'me'l-emîr-i rûşenî-i çeşm-i Fâtıma
Ni'me'l-emîr-i şâh-ı şehîdân-ı Kerbelâ

Zemzeme-i dil-âşübını küngüre-i 'illiyîne işâl itmek vazîfesini gözlerinde dâne dâne mervârid ile ḥâk-pây-ı ḥazrete yüz sürmege gelmiş olan kerûbiyân mele'-i a'lâya tevdî' ider. Bir tarafa ṭoḡrı ferş-i feyâfi-i zulmet iden bir şehâb-pâre-i ra'd-âlûd içinde manzûr olan bir şaḫş-ı mehib elindeki şihâb-ı şâḳıbı tehviz ile [sy. 12]

Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü/ Fâ'ilün

Bi'se'l-şerîr-i şîrzime-i ḥânumân-tebâh
Bi'se'l-şerîr-i ḳâfile-i mel'anet-penâh
Bi'se'l-şerîr-i düşmen-i evlâd-ı Fâtıma
Bi'se'l-şerîr-i ceyš-i günahkâr u rû-siyâh

Āvāze-i cān-ḥırāşını a'rāfda muntazır-ı ḥük-m-i ahîr olanlara ismâ' ile nâ'ire-i düzaḥ-nümâ-yı nedâmeti iş'âl itmek vazîfesini eṭrâfına toplanan zebâniyâna ihâle eylerdi.

Bir tarafta eṭrâf-ı erba'asındaki zerrîn 'amûdiniñ her biri güneş simâlı, nûr kabâlı kerûbiyân yedleriyle yedilir ve fezâ içindeki güneşler tâbiş-i nûrânisiniñ kemter şu'â'ına fedâ idilir, nûrdan ayaklı, şu'leden şaçaklı bir kürsî-i bihterine oturmuş rûḥânî nûrânî bir ḥaṭib-i belâgat-peymâ: Bu seyyid-i sa'îd-i muhterem sıbt-ı celîl-i imâm-ı enbiyâ necl-i necîb-i 'Aliyyü'l-Murtażâ degil mi? Bu seyfu'llâh-ı meslûl, nevâḥte-i âgûş-ı rûsûl, ciger-pâre-i cenâb-ı Betûl Hüseyin ibn 'Alî degil mi? Bu serçeşme-i selsebil-i 'irfân, imâm-ı bi'l-ḥaḥḳ-ı İslâmiyân, nûr-ı dîde-i Peygamber-i âḥirü'z-zamân degil mi? [sy. 13] Nevbet-i imâmet-i İslâmiye silsile-i neseble o seyyid-i muhtereme yetmedi mi? Zimâm-ı taşarrufât-ı ma'neviyye, ṭarîḳa-i istiḥḳâḳ ile anıñ yed-i ḥâşimânesine virilmedi mi? Ḥiṭâbiyla dehşet-baḥş-ı ḳulûb-ı gâfilin olur.

Bir tarafta dîv-sîret bir süri zebâniyânıñ sürükleyerek getirdikleri ḥaṭab-ı cehennemden ma'mûl bir dest-gîreye oturmuş zûlmânî şeyṭânî bir düzaḥî-i bed-liḳâ âteşden yapılmış tâziyâne-i 'azâbıñ ḍarbesiyle mu'azzeb olduḳca ağzını açarak: "Ey fi'e-i bâğiye" lezzet-i yek-rûze-i dünyâ sizi hetk-i perde-i edeb ü imân idecek ḳadar cesûr u bî-ḥayâ itdi! (Ḥubb-ı câh) (meyl-i ṭaṇṭana vü iḥtişâm) (ḥırş-ı intikâm) seyyi'eleri 'uyûn-ı intibâḥıñıza ğışâ-yı 'amâ çekdi! Nûr-ı nevwâr-ı 'adâletden, yed-i yemîn-i ḳudretle mü'eyyed olan seyf-i şârim-i ḥaḥḳ u ḥaḳîḳatden te'âmî idiyorsunuz! 'Ulviyyetini ḳalben taşdıḳ ü i'tirâf itdigiñiz ḥaḥḳa [sy. 14] hücûm ile mu'âşiriniñ teşnî'inden aḥlâfıñ tel'ininden ḳorqmuyorsunuz! Bilmiyorsunuz ki maḡlûb itmek istediğiñiz (ḥaḥḳ), ğaşb itmek istediğiñiz ḥaḥḳ, sütre-i nifâḳ ile örtmek istediğiñiz yine ḥaḥḳdır.

Ḥaḥḳâniyetiñ kâ'inâtı işrâḳ iden leme'ât-ı münevveresini ve o lem'alarıñ cihân-efrûz olan maşrıḳ-ı münevverlerine maḥşûş seciyyât-ı 'âliyedeki âşâr-ı merḥamet-kârânevi görmüyorsunuz aḥlamıyorsunuz! Ḥaḥḳı bâṭıl idebilmek için beşeriyetiñ hiçbir ḳuvvete şâḥib olmadığını ḥaḥḳıñ her zamân (ḥaḥḳ) dâ'imâ (ḥaḥḳ) oldığını bilmiyorsunuz! Cebhe-i pâk-i ḥaḥḳı gördüḳce teslim-i ḥaḥḳa ḥaḥḳıñ evşâf-ı 'âliyesini diñledikce i'tirâf-ı rûḥâna mecbûr oluyorsunuz.

Ārzü-yı iḥtişâm, ḥavâssıñıza istilâ idince su'âl-i âḥiretten maḥşerdeki rezâletden tecâhül ü teġâfûl idiyorsunuz! Ḥânedân-ı 'azîm-i ḥâşimânedeki celâlet ü 'azameti o melâz-ı muḳaddesiñ mine'l-ezel ile'l-ebed ilticâġâh-ı münferid olmasındaki ḥaḳîḳati ḳalbleriñiz i'tirâf idiyor. [sy. 15] Ef'âliñiziñ 'adl ü ḥaḥḳa şîme-i inşâfa muvâfiḳ, ṭalebiñiziñ ḳadr u şeref-i nesebiñizle mütenâsib olmadığını pek a'lâ bildiğiñiz ḥâlde, muḥâşamât-ı bâğiyaneye cür'et itdigiñizden ṭolayı ilâ-yevmi'l-ḳıyâme mazḥar-ı nefrîn olacağıñızı düşünmüyorsunuz. Nesebiñiz ile ṭalebiñiz beynindeki farkı nazar-ı im'âna almıyorsunuz. İḳbâl ü iḥtişâma maġbûn olarak âḥireti unuttıñız, maḥşeri, maḥkeme-i kübrâyı, ḥâkim-i muṭlaḳı, 'adâlet-i ḥâlîḳı, ḥâṭıra getürmediñiz. Ḳalbiñiziñ

tazyîkâtına ehl-i hâkîkîñ ihtârât u irşâdâtına kulağ aşmadıñız. Ta'kîb-i hâkîk yolındaki mesâ'îniñ neticesi nedâmet, rezâlet olacağını söyleyen ve dünyâyı ditretmiş olan zulmünüzden korkmayarak hâkîkî beyân idenleriñ başlarını kesdiñiz. Neşve-i hükümetle ser-mest olarak beşeriyeti hacil idecek şenâ'atlar, melekleri la'net itdirecek ihânetler yapıdınız... Söyleyiñiz! Haseb ve nesebce sıbteyn-i mu'azzaminden efdal beşer var mı? Siziñ nesebiñiz mel'un iken anlarıñ ma'kâmını ne yüzle taleb idiyorsunuz? [sy. 16] Muhterem hânedanıñızın din yolındaki hîdemâtı kulüb-ı İslâmiye'ye iltiyâm-nâ-pezir cerihalar açan mu'tâlebât u mu'âmelâtı ma'lûm degil mi? Bir gün gelüp de:

Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/Fe'ilün

Qurılıp sâha-i 'arş üzre bir 'âlî divân
Oldılar şevk ile bi'l-cümle halâ'ik püyân
Çekilüp mesken-i maşşûsına ehl-i imân
Zümre zümre yürüdi müntesibîn-i 'irfân
İtdi ta'zîm ile bir hâtif-i gaybî i'lân
Didi teşrif idiyor hizb-i celilül-'unvân
Edeb hürmet ile oldı halâ'ik nigerân
Geldiler haşmet ü dârât ile âl-i zîşân
Hâkine yüz sürerek buldum o 'âlî öbegi
Oldum el-minnetü lillâh o hizbiñ köpegi

Neşîdesiniñ tavşif itmek istediği divân-ı Sübhânî'ye çıkarılarak ma'rûz-ı su'âl olursañız ne cevâb vireceksiñiz? Bilmiş olunuz ki orada esrâr-ı kalbiyye bilinir mestürât-ı vicdâniye görülür, aqbağ u ahsen ayırılır, şır şaklanmaz, yalan söylenilmez, kaçacak şaklanacak yer, isti'âne idecek beşer bulunmaz. [sy. 17] Herkes müddet-i hayâtındaki ef'âliniñ aradaki kaydını hâfızasınıñ defterine muvâfîk bulur. Nisyân itdiklerini der-hâtır ider. Hayr u şerr-i ef'âl mizân-ı 'adâlete girer feryâdlar tazarru'lar diñlenilmez. Gayr-ı kâbil-i mu'âvemet bir kuvvet herkesi ma'kâmına çeker siz ne yapacañsınız?

İlticâgâh-ı münferid olan beyt-i mu'allâ-yı kâ'inât-ı ihtîşâma dehâlet idecek: Biz insânlığı pây-mâl, dîn ü imânı rahnedâr itdik vicdânımız, ka'b-ı celil-i ma'nevîniñizi, kalbimiz, kâdr-ı refi'-i hâşimâneñizi muşaddık oldığı hâlde harekât-ı bî-edebâneye mütecâsir olduk muhtâc-ı 'afv u merhametiz diyeceksiñiz. Biz neseb ü şerefimizi min 'indillâh mü'eyyed olan 'azamet-i hâşimâneñize mu'kâbil görecek kadar gâfil ü câhil degildik; başımızdan büyük emellere mağlûb olarak sell-i seyfi-î tuğyân itdik. Kararmış kalblerimizle 'âkıbet-i huşûr-ı 'âdilâneñizde ser-be-ceyb hacâlet ü nedâmet olacağımızı bilirdik hayf ki meyl-i debdebe-i dünyâ bizi bu belâyâ düşürdi. [sy. 18] Şân-ı celil-i mücrim-perverâneñize dehâlet idiyoruz bizi ehl-i maşşere rezil itmeyiñiz. Hânedân-ı celilül-'unvânıñızın merâhim-i şâmilesine ilticâ iden kâ'inât tolusu insânlar, şefâ'at-i 'âşî-nevâzâneñizle mazhar-ı 'afv u gufrân olarak ehl ü

‘iyâllerine mülâkî oluyorlar. Yegâne penâh-ı mücrimîn olan sūdde-i ‘ulyânıza ferş-i cebîn-i zarâ‘at idenler maħrûm bırakılmıyor, me’yûs dönmüyor. Biz de farṭ-ı hicâb u nedâmetle o bârgâha ilticâ itdik. Vâkı‘an küstâhlıgımız şâyân-ı ‘afv olmayacak kadar büyükdür. Merḥamet-i hâşimâneñiz ise her şeyden büyük ve o büyüklük karşusunda her şey küçükdür.

Haşyetu’llâh, ḥürmet-i Resûlu’llâh, bizi ikâz itmedi. Mağlûb-ı hevâ-yı ḥânümân-sûzı olduğumuz emr-i ḥükümetde lezzet-i râḥat görmedik, evkâtımız envâ‘ âlâm-ı kâlbîyye, dürlü dürlü vakâyi‘-i faci‘a ile mürûr itdi. Yüzümüze karşı biñ dürlü la‘netler olındı ḥaḳkı söyleyen e‘âzım-ı ümmetiñ başlarına belâ olduk. Kimini zulm ile şehîd kimini envâ‘ ḥaḳâretle şalâḥımızdan nevmîd itdik. Ef‘âlimiziñ, İslâmiyet‘i dâğdâr idecek kadar [sy. 19] mel‘ünâne olduğını taḥaṭtur itdikce kâlblerimiz pârça pârça oluyor. Lezzet-i ḥükümet debdebe ve ihtîşâm, müheyyic-i ḥissiyât olduğca, te‘essür-i gurûr u inbisâṭ bize her şeyi unutturdu. Bu neşveniñ pek elim ḥumârı olduğını mağbûn olduğumuz devlet-i yek-rûze-i dünyânıñ gâyet vaḥîm bir ‘âkıbeti olacağını bildirdik. Ḥayf ki ser-germ-i neşve-i zevḳ ü şâdi olarak hepsini nisyân itdik. ‘Ulûv-vi merḥamet-i hâşimâne, kerem-i kâ‘inât-şümûl-i Ḥaydarâne, bizim gibi bi-ḥayâ bir sûri bâğiyyi elbette “*Ve inneke le‘alâ ḥulûkin ‘azîm¹⁶*” dârü’l-emânında bize de bir yer virilecektir (diyeceksiniz).

Ehl-i maḥşer yek-âvâz olarak: Ey muntaḳım-i kâdir, Resûl-i keriminiñ evlâd-ı ‘izâmına ezâ itmek zu‘m-ı câhilânesiyle mürtekib-i envâ‘-ı fezâiyḥ olan şu bâğileriñ ‘azâb-ı elim ü şedîd ile mücâzât idilmelerini Bârgâh-ı kibriyâ penâhından istirḥâm ideriz. Bunlar bir sûri bâğidir. Dârü’l-emân-ı kâffe-i İslâmiyân olan âl-i Nebi’niñ ḥürmet-i mefrûzasını [sy. 20] nisyân ve başlarına geleceğini bildikleri ḥâlde hedm-i bünyân-ı imân itdiler. Milyarlarla ümmeti dil-ḥûn itdiler. Lâyık-ı merḥamet degildirler diyecekler.

Cehennem temeşşül ve tekellüm iderek sizi ḳabûlden ibâ idecek vücûdınızla temâsı ḳabûl itmeyen selâsil ü aḡlâl ve gerdeniñizde ṭurmaḳdan imtinâ‘ iden ṭavḳ-ı âteşin düşecek. Tâziyâne-i ‘azâb ile eṭrâfiñizi ihâṭa iden zebâniyân, muvâceheñizden, ketebe-i ḥesâb, muḥâsebeñizden ictinâb eyleyecek. Ehl-i maḥşeri ḡarḳ-âb-ı zülâl-i ḥayât iden enhâr-ı cinân size zehr-âb-ı ‘azâb olacak. Melâ‘ike-i ‘illiyîñ, sürûşân-ı ‘arş-ı berîn, ḡulgüle-i la‘n ü nefrîn ile fezâ-yı maḥşeri ṭoldıracaq. Siz bu ḥâyḥü-yı ḳiyâmet-nümâ içinde ḥayrân u ser-gerdân ṭuracaksınız. Vücûdınızı seng-i melâmet ceriḥadâr itdikce, berḳ-i teşnî‘ ü la‘net âteş-feşân olduğca, muvâceheñizde leme‘ân iden tîr-i ‘adâletiñ şu‘â‘-ı ser-tîzi ḳalbiñizi pârçaladığca, zâḥriñizde melâ‘ike-i [sy. 21] ‘azâb ifâ-yı vazîfe itdikce, muttaşıl baḡıracaq, muttaşıl feryâd ideceksiniz! Kimse imdâdınıza yetişmeyecek kimse feryâdınızı diñlemeyecek, evzâ‘ñiz celb-i merḥamet

¹⁶ Kur‘ân-ı Kerîm, Fetih Sûresi, 68/4, “(Ey Resulüm!) Gerçekten Sen pek büyük bir ahlak üzerindesin.”

idecek şekilde olacak. Boyunlarınız bükilmiş, yüzleriniz simsiyah olmuş dudaklarınız çatlamış, gözleriniz yerinden fırlamış, kalbinizde dârebân-ı hâlecân.

Gür sesli bir hâtib-i belîğ: Siz bâğiler bu zamânın geleceğini düşünmediğiniz, insâniyeti şermende iden ef'âl-i bâğiyaneniziñ birer birer inkişâf ideceğini şaklamak, gizlemek mümkün olamayacağını tefekkür itmediğiniz. Vehâmet-i 'âkıbeti yevm-i maşşeri hevl-i 'azâbı hâtırınıza getirmediniz. Şimdi burada hilelerin, mel'ânetlerin, silâhların, askerlerin fâ'idesi yoktur, şimdi burada kudret-i saltanat-ı hüküm ü hükümet âl-i beyt-i Nebî'dedir. Bu kadar feryâdlar itdiğiniz fâ'idesi oldu mu? Ehl-i maşşerden size bir acıyan bulundu mu? Hani âbâ vü ecdâdınız, hani akırbânız ehıbbânız, hani sizi [sy. 22] bu tuğyâna sevk iden muşâhibleriniz, hani tefriğ-i hükümetle, akçalarla, boğçalarla talîf ü ta'tîb olunan mezâhirleriniz? Onlar da sizin gibi maşşer-i iltifât, onlar da sizin gibi muhtâc-ı merhamet, âteş-i cehennem vücûdınıza temâsdan imtinâ' idiyor. Ehl-i maşşer muvâceheñizi kabûl itmiyor, hâkim-i kazâ sizi nerede ikâme itsün? Size maşşerde yer yoktur. Ey bî-hayâ bâğiler ne kadar mel'ûn olduğunızı anladınız mı merâhim-i ka'inât-şümûl-i benî kerime ilticâdan başka çâre-i felâh olmadığını anladınız ya? Haydi zelilâne müftekirâne 'afv u merhamet-i Ehl-i beyt-i benî 'azîme dehâlet idiniz, i'tirâf-ı mel'ânet, istid'â-yı şefâ'at eyleyiniz hişâbıyla mücrimine bahş-ı cesâret itmesi üzerine 'umûmen secdeye kapanarak feryâd u tazarru' idecekler.

Birden bire 'arş-ı berîn ihtizâz iderek mele'-i a'lâda tezelzülât-ı müdhîşe, muşarrebîn-i 'âlem-i bâlâda mehîb-i gûlgûle, milyonlarca ra'd u berkiñ şemâtet-i dehşet-nümâsından mütehaşşıl tarrâka-i hevl-engîz, sükkân-ı illiyyiniñ [sy. 23] mütelâsiyâne cevelânı, şadâ-yı teşâdüm-i şeh-bâl, yüz binlerce şihâb-ı şâkıb, milyonlarca yıldırım inkişâf, 'âlem-i 'amâ tecellî-i kahr u celâl-i zâlâm-ı gâzab, ehl-i maşşer secdeye kapanacaklar.

Derin müdhîş bir sükût, medîd heyecânla bir intizârdan sonra tām vasaatında kalem-i a'lâ ile "Vemâ erselnâke illâ rahmeten lil 'âlemin"¹⁷ âyet-i kerimesi meşşur, nürdan bir levha-i cihân-tâb münkeşif olarak bârân-ı rahmet nüzûl idecek ve fezâdaki güneşlerin, mecmû'-ı envârı, kemter bir lem'asına muşâbil gelmeyen bir nür, kâ'inâtı envâr-ı şa'sâ'ânisine müstağrak iderek: "Huẓi'l-'afve ve'mur bi'l-'urfi ve a'rið 'ani'l-câhilin"¹⁸ nidâ-yı hâtifanesi mesmû' olacak.

¹⁷ Kur'ân-ı Kerîm, Enbiyâ Sûresi, 21/107, "(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."

¹⁸ Kur'ân-ı Kerîm, Fetih Sûresi, 7/199, "Sen afv yolunu tut, iyiliği emret, cahillerden yüz çevir."

Kaynakça

- Avcı, İsmail (2015). Abdülkâdir-i Belhî'nin *Esrâr-ı Tevhîd* 'i ve Nâzım Paşa'nın Türkçe tercümesi. *Sûfî Araştırmaları*, 6 (12), 37-66.
- Aydemir, Aydın (1970). *Nâzım*. Ankara: Griaajans.
- Cunbur, Müjgan (2006). Nâzım Paşa. *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*. 6, 553. Ankara: AKM Yayınları.
- Güllüce, Fatih (2018). *Mehmed Nâzım Paşa'nın İbn Fâriz Tercümesi ve Şerhi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnal, İbnülemin Mahmud Kemal (1969). *Son asır Türk şairleri*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Mehmed Nâzım Paşa (1329/1911). *Kerbelâ*. İstanbul: Şems Matbaası.
- Sülker, Kemal (1987). *Nâzım Hikmet'in gerçek yaşamı*. İstanbul: Yalçın Yayınları.
- Tansel, Fevziye Abdullah (1966). Bir Mevlevî nâsir ve şâiri Mehmed Nâzım Paşa basılı eserleri ve yazma şiir mecmuası. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 155-174.
- Uzun, Mustafa İsmet (2002). Türk Edebiyatında Kerbelâ. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 25, 274-75. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.